

Електронний журнал «Ефективна економіка» включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 975 від 11.07.2019). Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292. Ефективна економіка. 2023. № 8.

DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2023.8.41>

УДК 657.336

*В. В. Літвінчук,
аспірант, Поліський національний університет
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-6847-0944>*

*О. В. Панічук,
аспірант, Поліський національний університет
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-6781-1672>*

**УПРАВЛІННЯ КРЕДИТОСПРОМОЖНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА:
ОБЛІКОВИЙ АСПЕКТ ФОРМУВАННЯ ПОКАЗНИКІВ ТА РИЗИКИ
УПРАВЛІНСЬКОГО ОБЛІКУ БОРЖНИКІВ БАНКУ**

*V. Litvinchuk,
Postgraduate student, Polissia National University
O. Panichuk,
Postgraduate student, Polissia National University*

**ENTERPRISE CREDITWORTHINESS MANAGEMENT: ACCOUNTING
ASPECT OF INDICATORS FORMATION AND RISKS OF MANAGEMENT
ACCOUNTING OF BANK DEBTORS**

Досліджено теоретичні засади і прикладні проблеми оцінювання кредитоспроможності підприємств при відносинах з їх суб'єктами зобов'язань щодо формування активів за рахунок кредиторської

заборгованості. Сформульовано основні методичні проблеми побудови системи показників для оцінювання ліквідності, платоспроможності та кредитоспроможності підприємства. Доведено, що основним критерієм та індикатором оцінювання підприємства будь-яким суб'єктом зобов'язань (банки, постачальники, наймані працівники, органи, що акумулюють кошти для формування бюджетів та обов'язкових фондів), який приймає участь у створенні його активів за рахунок кредиторської заборгованості, відображеної за кредитом пасивних бухгалтерських рахунків є кредитоспроможність.

Здійснено дослідження нормативних методик для оцінювання платоспроможності підприємств, які рекомендується застосовувати з метою виявлення ознак банкрутства, аналізу фінансового стану, потенційних бенефіціарів інвестиційних проектів, проведення приватизації, встановлення інвестиційної привабливості, надання податкових відстрочок, визначення статусу авторизованих економічних операторів митних операцій та обґрунтовано їх недоліки і умотивовано напрями удосконалення. Розрахунки з оцінювання кредитоспроможності боржників та моніторинг ймовірності їх дефолту є важливими складовими управлінського обліку банківських установ.

Запропоновано поняття стійкості кредитоспроможності підприємства як його здатність поглинати відхилення у економічному розвитку та реорганізовуватися, вистояти і продовжувати розвиватися під час змін, щоб зберегти ті самі функції, структуру та зворотній зв'язок, а, отже, ідентичність.

Ймовірність дефолту боржників (суб'єктів кредиторської заборгованості) як стійкості їх кредитоспроможності доцільно визначати умовами, які характеризуються розвитком показників бізнесу на основі інтеграції індикаторів його ліквідності активів, платоспроможності, рівня довгострокового забезпечення самодостатності, стійкості господарської діяльності та результатів використання економічного потенціалу.

The theoretical foundations and applied problems of assessing the creditworthiness of enterprises in relations with their obligors on the formation of assets at the expense of accounts payable are investigated. The main methodological problems of building a system of indicators for assessing the liquidity, solvency and creditworthiness of an enterprise are formulated. It is proved that the main criterion and indicator for assessing an enterprise by any subject of obligations (banks, suppliers, employees, bodies accumulating funds for the formation of budgets and mandatory funds), which participates in the creation of its assets at the expense of accounts payable recorded on the credit of passive accounting accounts, is creditworthiness.

The article studies the regulatory methods for assessing the solvency of enterprises, which are recommended to be used with a view to identifying signs of bankruptcy, analysing the financial condition, potential beneficiaries of investment projects, privatisation, establishing investment attractiveness, granting tax deferrals, determining the status of authorised economic operators of customs operations, and substantiates their shortcomings and provides reasons for improvement. Calculations for assessing the creditworthiness of debtors and monitoring the likelihood of their default are important components of management accounting of banking institutions.

The concept of sustainability of an enterprise's creditworthiness is proposed as its ability to absorb deviations in economic development and to reorganise, withstand and continue to develop during changes in order to preserve the same functions, structure and feedback, and, therefore, identity.

The probability of default of debtors (payables) as the sustainability of their creditworthiness should be determined by the conditions characterised by the development of business indicators based on the integration of indicators of its asset liquidity, solvency, level of long-term self-sufficiency, sustainability of economic activity and results of the use of economic potential.

Ключові слова: кредитоспроможність; підприємства; банки; управлінський облік; зобов'язання; кредиторська заборгованість; ризики; фінансовий стан.

Keywords: creditworthiness; enterprises; banks; management accounting; liabilities; accounts payable; risks; financial condition

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Залучення активів шляхом інвестування за рахунок зобов'язань перед стейкхолдерами з подальшим використанням їх в господарській діяльності – це важлива функція кожного підприємства. Саме тому, забезпечення процесу постачання ресурсів на підприємство за рахунок формування зобов'язань та їх погашення повинно бути ефективним та доцільним з точки зору одержання прибуткового результату від створених об'єктів господарської діяльності.

Одним із інструментів ефективного формування зобов'язань для забезпечення підприємства ресурсами та чинником фінансової безпеки є оцінка його кредитоспроможності. Актуальність проблеми полягає в тому, що формування ресурсів підприємства через зобов'язання передбачає необхідність забезпечення його діяльності інвестиційної привабливості, а для позичальника – надання гарантій погашення кредиторської заборгованості у визначений термін.

В умовах високої невизначеності розвитку ринкових відносин аналіз кредитоспроможності підприємства набуває особливої важливості та виступає у вигляді комплексної економічної оцінки, яка вимагає уваги не тільки зі сторони суб'єкта кредиторської заборгованості, але і зі сторони одержувача ресурсів. Відносини підприємства з суб'єктами його зобов'язань повинні будуватися на умовах взаємовигідного партнерства, які дозволяють одержувати ресурси для господарської діяльності і оплачувати кредиторську заборгованість та затрати на її залучення і обслуговування.

Отже, використання зобов'язань для забезпечення функціонування підприємства безпосередньо пов'язане з його кредитоспроможністю. Правильне та ефективне управління зобов'язаннями є важливою складовою прибуткового функціонування як підприємства, що одержує ресурси в борг, так і суб'єктів його кредиторської заборгованості. Інтерес до проблеми оцінювання кредитоспроможності підприємств обумовлюється значимістю залучення боргових зобов'язань від будь-яких суб'єктів для здійснення господарської діяльності та особливої ролі в цьому процесі банківських установ як посередників в мобілізації та перерозподілі грошових активів.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Теоретичні і методичні засади оцінювання кредитоспроможності, платоспроможності і ліквідності суб'єктів господарювання є об'єктом дослідження багатьох науковців та розгляду в нормативних документах. Питання оцінювання та управління кредитоспроможністю підприємств у відносинах з суб'єктами зобов'язань вивчали такі українські науковці як М. Байрамов [14], П. Бідюк [4], І. Боярко [1], Л. Вдовенко [2], Л. Гнилицька [3], В. Гуськова [4], Ю. Дубіна [5], О. Єлісеєва [6], М. Житар [13], Т. Ігнатенко [7], Н. Кащена [12], Г. Кіндрацька [8], Н. Ковальчук [9], М. Ковіня [14], Н. Коцеруба [10], В. Кравченко [11], Т. Кравченко [11], А. Крутова [12], М. Кужелєв [13], Н. Кунанець [37], Л. Лисяк [14], І. Майборода [15], О. Малій [16], К. Мельник [17], І. Мищишин [37], Ю. Мороз [23; 36], О. Панічук [23], О. Панченко [25], М. Паскар [9], О. Резнікова [33], О. Соколов [34], Л. Соколова [34], Л. Суліменко [36], І. Тарлопов [6], А. Тімошева [34], Л. Федорищина [35], Ю. Цал-Цалко [36], З. Юринець [37], Р. Юринець [37] та інші.

Зокрема, в їхніх працях були здійснені розвідки щодо кредитоспроможності в аспекті: теоретико-методичного аналізу [2; 6; 12], формування механізму управління [13; 23; 36], використання багатофакторного дискримінантного аналізу [3; 16; 37], удосконалення методичних підходів оцінювання [8; 9; 17; 35], формування платіжних активів та зобов'язань [23; 36], внутрішнього контролю на підприємстві [10; 25]. Колективом авторів за

редакцією А. О. Єпіфанова була підготовлена монографія [24], а І. С. Майбородою написана дисертація [15] з проблем оцінки кредитоспроможності підприємства. Незважаючи на суттєвий доробок науковців, результати розвідок свідчать про наявність значного кола теоретичних і практичних проблем, які виникають в процесі оцінювання кредитоспроможності підприємств і потребують вирішення.

Залишаються невирішеними велика кількість проблем в управлінні кредитоспроможністю і на нормативному рівні, тому використання типових методик пов'язане з істотними труднощами. Серед практичних проблем управління кредитоспроможністю значне місце займають недосконалі термінологія понять, відсутність обґрунтованої системи показників та використання в методиках різних розрахункових алгоритмів однакових аналітичних індикаторів.

Автори цього дослідження вважають, що основним індикатором комплексного економічного оцінювання стану управління будь-якими зобов'язаннями підприємства, які формуються кредиторською заборгованістю за одержані активи і відображаються в пасиві балансу, є кредитоспроможність.

Метою статті є розв'язання завдання щодо дослідження системи показників і методики їх розрахунку при оцінюванні кредитоспроможності підприємств в процесі формування їх зобов'язань суб'єктами кредиторської заборгованості, яка відображається за кредитом пасивних рахунків бухгалтерського обліку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Управління зобов'язаннями в умовах ринкових відносин є важливим процесом не тільки господарюючих суб'єктів, але і, особливо, їх стейкхолдерів - кредиторів, зокрема банків, постачальників, найманих працівників, державних і територіальних органів влади. Кредиторська заборгованість суб'єктів зобов'язань забезпечує формування активів бізнесу за рахунок здійснення інвестиційної діяльності на поворотній основі.

Зобов'язання (кредиторська заборгованість) підприємства формується за рахунок тимчасової передачі йому активів його кредиторами на основі дебіторської заборгованості. Цей процес відбувається на основі дзеркального відображення вартості переданих активів в одержувача як кредиторської заборгованості, а у тих, хто передає – дебіторської заборгованості на рівновелику суму.

Основними індикаторами для оцінювання рівня управління зобов'язаннями підприємства є наявність платіжних активів та стан їх ліквідності, концентрація зобов'язань, платоспроможність та кредитоспроможність (рис. 1).

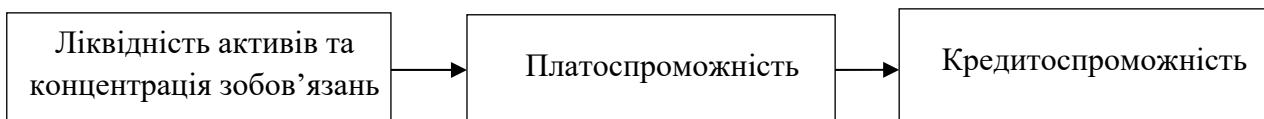

Рис. 1. Процес та індикатори оцінювання спроможності підприємства здійснювати розрахунки з суб'єктами зобов'язань (кредиторської заборгованості), що відображаються в пасиві балансу

Джерело: власна розробка авторів.

Ліквідність – це спроможність (можливість) об'єктів, визначених підприємством як платіжні активи, перетворюватися у форму платіжних засобів та використовуватися при необхідності для здійснення розрахунків за зобов'язаннями. Загалом, ліквідність платіжних активів підприємства – це наявність у їх структурі таких об'єктів, які можуть бути використані для потреб погашення наявних зобов'язань у відповідний термін. Активи підприємства характеризуються загальною ліквідністю та ліквідністю платіжних активів.

Для оцінювання стану загальної ліквідності активів підприємства використовують наступні розрахунки:

$$ЗЛА = \text{ПАП} : \text{АПБ} \times 100; \text{ПАП} = \text{АПБ} - \text{АЗТ},$$

де ЗЛА – загальна ліквідність активів підприємства у %; ПАП – платіжні активи підприємства; АПБ – активи підприємства за балансом; АЗТ – активи,

що забезпечують технологічний процес створення об'єктів господарської діяльності відповідно до КВЕД.

Концентрацію зобов'язань підприємства визначають за розрахунком залежності формування його активів від кредиторів:

$$PK3 = ЗПС : АПБ \times 100,$$

де РКЗ - рівень концентрації зобов'язань підприємства, визначених до сплати у %; ЗПС – зобов'язання підприємства до сплати (зобов'язання, що підлягають погашенню на оціночну дату періоду).

Вважається, що в цілому ліквідність активів підприємства є достатньою для погашення боргів, якщо вона більша, ніж рівень концентрації поточних і прирівняних до них зобов'язань ($ЗЛА > РКЗ$).

Стан ліквідності платіжних активів підприємства визначається за розрахунком:

$$СЛА = (АЛА : ПАП) + (ШЛА : ПАП) + (ПЛА : ПАП) = 1 \times 100 = 100 \%,$$

де СЛА – структура ліквідності платіжних активів підприємства; АЛА – абсолютно ліквідні платіжні активи; ШЛА – швидко ліквідні платіжні активи; ПЛА – повільно ліквідні платіжні активи.

Структура платіжних зобов'язань підприємства визначається наступним чином:

$$СЗП = (ТЗП : ЗПС) + (ПЗП : ЗПС) + (КЗП : ЗПС) = 1 \times 100 = 100 \%,$$

де СЗП – структура платіжних зобов'язань підприємства, визначених до сплати; ТЗП – термінові зобов'язання підприємства; ПЗП – поточні зобов'язання підприємства; КЗП – короткострокові зобов'язання підприємства.

Підприємство вважається платоспроможним, якщо в порівнянні абсолютних структурних величин його активів і зобов'язань, визначених до сплати на оціночну дату періоду, виконуються такі умови:

$$АЛА > ТЗП; (АЛА + ШЛА) > (ТЗП + ПЗП);$$

$$(АЛА + ШЛА + ПЛА) > (ТЗП + ПЗП + КЗП);$$

$$ПАП > ЗПС.$$

При оцінюванні стану ліквідності (можливості використання) платіжних активів для погашення зобов'язань необхідно враховувати тривалість трансформації окремих їх структурних об'єктів у грошові кошти (рис. 2).

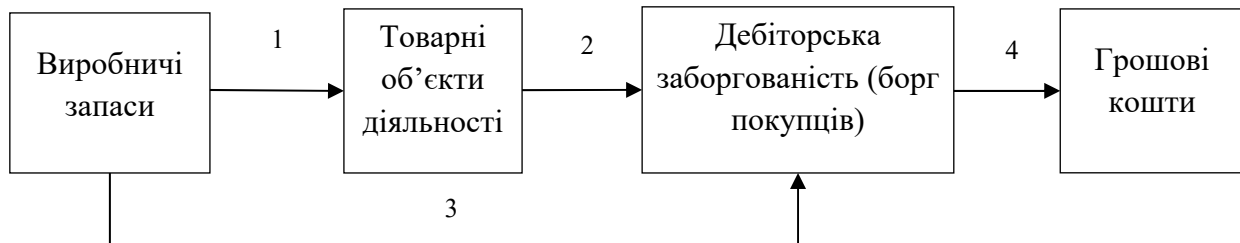

Рис. 2. Трансформаційні процеси перетворення активів в платіжні засоби, які необхідні для погашення зобов'язань

Джерело: власна розробка авторів.

Тривалість трансформації виробничих запасів і одержаних послуг в товарні об'єкти (1) залежить від терміну технологічного процесу, товарів в дебіторську заборгованість (2) – часу на пошук покупців та тривалості процесу відвантаження їм товарів, одержання боргу від покупців (4) – строком погашення дебіторської заборгованості (кредитоспроможності покупця). Третій зв'язок (3) передбачає трансформацію щодо безпосередньої продажі надлишків виробничих запасів та необоротних активів покупцям через формування дебіторської заборгованості.

Чим менше потрібно часу для перетворення певного виду активів у грошову форму, тим вища ліквідність платіжних активів і можливість їх використання для погашення зобов'язань. Якщо стан ліквідності активів підприємства і концентрації його зобов'язань свідчить про факт платоспроможності, то показник платоспроможності характеризує рівень можливості підприємства здійснювати платежі суб'єктам кредиторської заборгованості наявними платіжними активами відповідно до їх терміновості, що визначені для здійснення платежів на звітну дату.

Стан ліквідності платіжних активів, визначених для розрахунків по зобов'язаннях підприємства, безпосередньо впливає на рівень платоспроможності.

В Україні є розроблені нормативні документи проведення оцінювання платоспроможності підприємств відповідно методик щодо заданої мети [18 – 22; 26; 31; 32].

Варто зазначити, що наявні та чинні в нормативному аспекті методики мають ряд недоліків серед яких:

1) різне трактування понять ліквідність, платоспроможність, кредитоспроможність та визначення їх місця при оцінюванні фінансової стійкості підприємств відносно залучення ними зобов'язань для формування активів;

2) різноманітність моделей показників і методик їх розрахунку та підходів до інтерпретації оціночних рівнів індикаторів;

3) відсутність актуалізації наявних методик до інформаційної бази, створеної відповідно до вимог національних і міжнародних положень (стандартів) бухгалтерського обліку і фінансової звітності та умов сьогодення щодо ведення бізнесу.

Проведені дослідження підтвердили, що величина платоспроможності залежить від вартості наявних видів платіжних активів, що можуть бути використані для оплати зобов'язань, і суми зобов'язань, які необхідно оплатити. При цьому, за чисельник цього відношення береться вартість платіжних активів, в яких є потреба суб'єктів кредиторської заборгованості, а знаменник – вартість зобов'язань, щодо яких наступив термін оплати.

Показник платоспроможності як моментна величина може характеризувати стан платіжних активів у порівнянні із зобов'язаннями підприємства тільки на дату прийняття рішення щодо залучення ресурсів для бізнесу за рахунок зобов'язань.

Для оцінки рівня платоспроможності необхідно розрахувати співвідношення платіжних активів і платіжних зобов'язань до сплати за трьома сценаріями (абсолютний, швидкий, загальний):

$$\text{АПП} = \text{АЛА} : \text{ТЗП}; \text{ШПП} = (\text{АЛА} + \text{ШЛА}) : (\text{ТЗП} + \text{ПЗП});$$

$$\text{ЗПП} = (\text{АЛА} + \text{ШЛА} + \text{ПЛА}) : (\text{ТЗП} + \text{ПЗП} + \text{КЗП}),$$

де АПП, ШПП, ЗПП – величина, відповідно, абсолютної, швидкої і загальної платоспроможності.

Платоспроможність показує, скільки гривень платіжних засобів підприємства припадає на одну гривню платіжних зобов'язань. Отже, якщо за кожним сценарієм платоспроможності розрахований показник перевищує 1,0, підприємство вважається із самодостатнім рівнем платоспроможності. Якщо абсолютна платоспроможність менша 1,0, а інші види більше 1,0, підприємство має ознаки фінансової напруги, для подолання якої у нього є потенційні можливості. За умови, що загальна платоспроможність менша 1,0, підприємство має підвищений ризик спроможності сплати зобов'язань і здатне подолати певний рівень наявної фінансової напруги за умови модернізації бізнесу.

Платоспроможність відповідає на запитання про можливість підприємства розраховуватися за зобов'язаннями в минулому, на дату балансу та може дати відповідь, чому так сталося. Для того, щоб відповісти на питання, яка буде платоспроможність в майбутньому потрібен глибокий фінансовий аналіз, побудований на осмисленні факторів, які будуть діяти в наступних періодах господарської діяльності.

Необхідно також підкреслити, що платоспроможність як моментний показник минулого розвитку бізнесу не відображає тієї суми платіжних активів, яку реально використовує підприємство. Показники балансу дають облікову оцінку активів і, відповідно, зобов'язань, а поточна і у майбутньому ринкова їх вартість може бути абсолютно іншою. Дуже актуальним є питання вартості підприємства в цілому, яка, як правило, може значно відрізнятись від сумарної

оцінки його активів на ціну його репутації, яка виявляється лише в процесі продажу.

Основна проблема оцінювання ліквідності і платоспроможності підприємств як індикаторів кредитоспроможності – це формування груп об’єктів платіжних активів і платіжних зобов’язань та їх вартісної величини. Певним чином цю проблему можна вирішити на основі рекомендацій минулих наших розвідок [23].

Використовуючи запропоновані за результатами дослідження методики визначення показників ліквідності активів, концентрації зобов’язань та платоспроможності, здійснимо відповідні розрахунки на прикладі підприємств України за КВЕД код А «Сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство» (табл. 1).

Таблиця 1. Стан ліквідності і платоспроможності активів підприємств України за КВЕД код А «Сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство»

(на 31 грудня звітного року)

Роки	Платіжні активи, млрд грн	Платіжні зобов’язання, млрд грн	Загальна ліквідність активів, %	Концентрація зобов’язань, %	Платоспроможність, коефіцієнт		
					абсолютна	швидка	загальна
2013	195,2	156,2	62,3	49,9	0,44	1,48	1,25
2014	267,6	226,7	68,5	58,0	0,34	1,61	1,18
2015	514,7	410,5	75,1	59,9	0,59	2,17	1,25
2016	1318,7	1167,9	85,8	76,0	0,65	5,49	1,13
2017	639,1	475,3	70,1	52,1	0,42	1,64	1,34
2018	654,3	500,6	66,5	50,9	0,39	1,49	1,31
2019	641,2	507,6	62,2	49,3	0,44	1,35	1,26
2020	711,3	518,0	62,9	45,8	0,68	1,54	1,37
2021	877,8	548,4	65,3	40,8	0,78	1,73	1,60

Джерело: розраховано авторами за даними Державної служби статистики України. URL:

<https://www.ukrstat.gov.ua/>

Система управління кредиторською заборгованістю потребує здійснення постійного моніторингу платоспроможності в динаміці протягом часу від формування зобов’язань до їх оплати з метою дотримання необхідного рівня ліквідності платіжних активів.

Комплексна оцінка підприємства щодо можливості залучення для господарської діяльності зобов'язань та їх оплати у визначені терміни здійснюється в процесі аналізу його кредитоспроможності, де ліквідність і платоспроможність можуть бути одними із результативних індикаторів системи управління.

Кредитоспроможність має два зацікавлених учасники бізнесу: з однієї сторони – суб'єкт кредиторської заборгованості, з іншої – підприємство, що взяло на себе боргові зобов'язання за одержані ресурси. Зі сторони позикоодержувача під кредитоспроможністю прийнято розуміти оцінку передумов, які дають можливість одержати активи за рахунок кредиторської заборгованості, а також погасити борг у визначений термін та в повному обсязі сплатити вартість користування коштами. Зі сторони суб'єкта кредиторської заборгованості, під кредитоспроможністю розуміють можливість користувача коштів у визначений термін і повному обсязі оплатити боргові зобов'язання з їх вартістю наявними у нього активами, які необхідні кредитору.

Кредитоспроможність підприємства взаємопов'язана з ліквідністю його активів та концентрацією зобов'язань і платоспроможністю. Водночас, платоспроможність – це показник для оцінювання рівня кредитоспроможності, що визначає ступінь ризику суб'єктів кредиторської заборгованості.

Зі сторони банківських установ систему оцінювання кредитоспроможності підприємств на нормативному рівні вперше обґрунтував НБУ для комерційних банків в 1997 р. як рекомендації щодо визначення фінансового стану позичальників [28]. Кожен комерційний банк розробляв власну систему значень об'єктивних показників фінансової діяльності позичальників з врахуванням факторів суб'єктивного характеру (рис. 3).

Рис. 3. Показники та фактори для оцінювання фінансового стану позичальника, рекомендовані НБУ в 1997 р.

Джерело: узагальнено авторами за [36].

Для економічної оцінки фінансової діяльності позичальника використовувалися критерії 5 показників (табл. 2).

Таблица 2. Показники економічної оцінки фінансової діяльності позичальника

Назва	Характеристика співвідношення	Теоретичне значення
Коефіцієнт загальної ліквідності	Мобілізованих оборотних активів та поточних зобов'язань	2,0 – 2,5
Коефіцієнт абсолютної (термінової) ліквідності	Грошових коштів та поточних зобов'язань	0,2 – 0,25
Коефіцієнт автономії	Залучених і власних коштів	більше 1,0
Коефіцієнт фінансової незалежності	Власних коштів і зобов'язань	не менше 0,2
Коефіцієнт маневреності	Різниця між власним капіталом і необоротними активами до власного капіталу	не менше 0,5

Джерело: узагальнено авторами за [28].

Комерційні банки при аналізі позичальників могли також додатково використовувати показники, визначені постійними радниками USAID-Barents Group.

На підставі проведеного аналізу кількісних показників та якісних факторів банки визначали клас надійності кожного позичальника: А – немає жодних сумнівів; Б – немає претензій; В – більше не влаштовує банк; Г – не можуть повернути повну суму позики в строк; Д – подальше кредитування неприпустиме.

У 2000 році НБУ [30] рекомендував для банків удосконалені критерії оцінки фінансового стану позичальників для використання кожним банком при розробці самостійного внутрішнього положення. Банки одержали можливість самостійно встановлювати нормативні значення та відповідні бали для кожного показника залежно від його вагомості серед інших індикаторів. В нормативному положенні було дане визначення термінів платоспроможність і кредитоспроможність.

Платоспроможність, за визначенням НБУ, це здатність позичальника своєчасно здійснювати розрахунки за всіма видами своїх зобов'язань. Кредитоспроможність – це наявність передумов для отримання кредиту позичальником та його здатність повернути кредит і проценти за ним у повному обсязі та в обумовлені договором строки.

На початку 2012 р. НБУ [29] встановив, що банки повинні здійснювати оцінку фінансового стану юридичної особи, якій надано кредит (боржника) шляхом розрахунку інтегрального показника із застосуванням багатофакторних дискримінантних моделей для великих і середніх підприємств та, окремо, для малих підприємств за їх групами щодо КВЕД.

Для інтегрального показника фінансові коефіцієнти розраховувалися на підставі даних фінансової звітності боржника, а параметри їх вагомості актуалізувалися НБУ.

Як приклад, для розрахунку інтегрального показника фінансового стану (кредитоспроможності) боржника в сфері сільського господарства, лісового

господарства та рибного господарства (КВЕД секція А, розділи 01 – 03) використовувалася модель:

$$Z = 1,3 \times K_3 + 0,03 \times K_4 + 0,001 \times K_5 + 0,61 \times K_6 + 0,75 \times K_7 + 2,5 \times K_8 + 0,04 \times K_9 - 0,2,$$

де K_3 – фінансова незалежність як питома вага власного капіталу в активах; K_4 – покриття власним капіталом необоротних активів; K_5 – рентабельність (прибутковість) власного капіталу за чистим прибутком; K_6 – рентабельність (прибутковість) продажу за фінансовим результатом від операційної діяльності (EBIT); K_7 – рентабельність (прибутковість) продажу за фінансовим результатом від господарської діяльності (EBITDA); K_8 – рентабельність (прибутковість) активів за чистим прибутком; K_9 – оборотність оборотних активів як співвідношення чистої виручки від реалізації і оборотних активів.

В залежності від величини інтегрального показника визначався клас боржника (рівень кредитоспроможності), як приклад, для першого класу більше 1,25, а дев'ятого класу – менше ніж (- 3,20).

З 2017 р. набуло чинності нове Положення НБУ (в редакції на даний час) [27], яке визначає ймовірність дефолту боржника на основі оцінки його фінансового стану шляхом розрахунку інтегрального показника. В цьому положенні серед термінів, що використовуються для оцінювання фінансового стану боржника залишилося лише поняття платоспроможності, як його здатність здійснювати розрахунки за всіма видами зобов'язань.

Як приклад, для розрахунку інтегрального показника фінансового стану боржника (коефіцієнта ймовірності дефолту) в сфері сільського господарства, лісового господарства та рибного господарства (КВЕД Секція А, розділи 01 – 03) використовується модель:

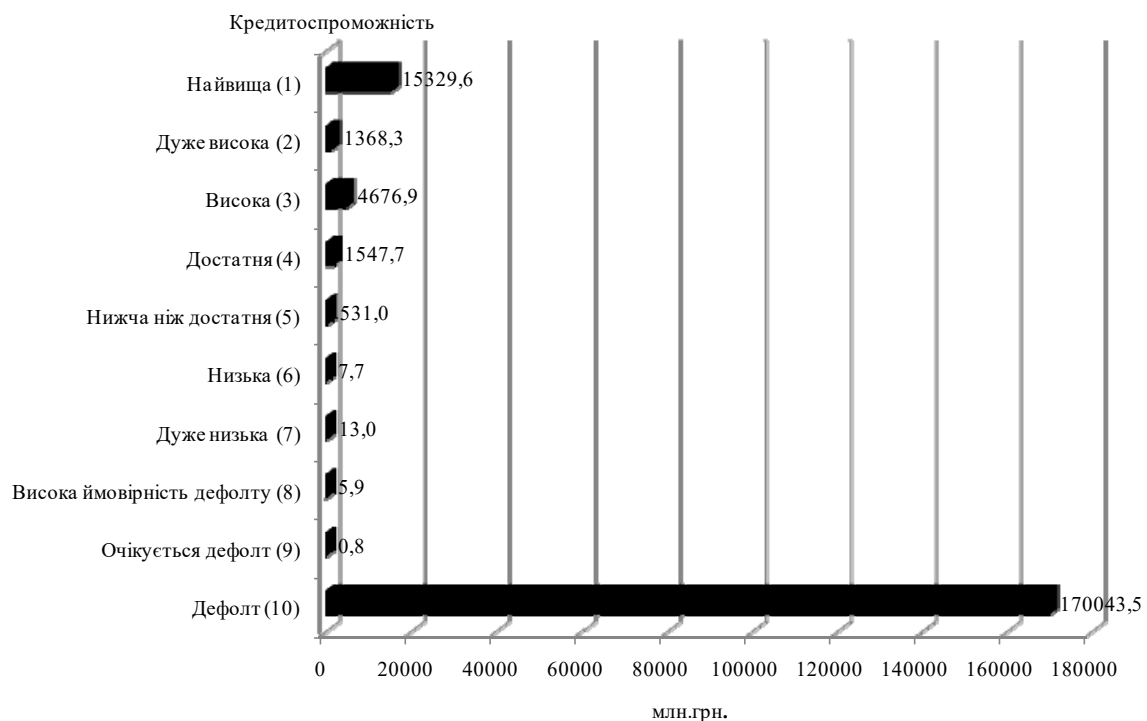
$$Z = 2,599 + 0,451 \times X_2 + 0,637 \times X_5 + 0,529 \times X_8 + 0,362 \times X_9 + 0,756 \times X_{11},$$

де X_2 – спроможність покривати поточні зобов'язання за рахунок оборотних активів (загальна ліквідність, як співвідношення оборотних активів і поточних зобов'язань); X_5 – період повного обороту запасів (співвідношення запасів до собівартості реалізованої продукції); X_8 – оборотність кредиторської

заборгованості (співвідношення поточної кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуг до собівартості реалізованої продукції); X_9 – рентабельність операційної діяльності як співвідношення фінансового результату до чистого доходу від реалізації; X_{11} – покриття боргу чистим доходом як співвідношення чистих зобов'язань до чистого доходу від реалізованої продукції.

Під час визначення значення коефіцієнта ймовірності дефолту боржника банк додатково урахує: динаміку фактичних значень інтегрального показника, якість системи управління боржника, наявність та активність ринків збуту продукції, наявність та стан виконання бізнес-плану та інші події і обставини, що можуть впливати на припинення виконання боржником своїх зобов'язань.

Залежно від значення інтегрального показника банківська установа визначає клас кожного боржника та структурує свої кредити за класами ризиків (рис. 4).

**Рис. 4. Розподіл кредитів, наданих юридичним особам
АТ КБ «ПриватБанк» за ймовірністю дефолту (кредитоспроможністю)
боржників станом на 1 червня 2023 р.**

Джерело: узагальнено авторами за даними НБУ. URL: <https://bank.gov.ua/>

Загалом, основними проблемами побудови інтегрального показника за моделями положення [27] на прикладі моделі для КВЕД Секція А, розділи 01 – 03 є:

- відсутність щорічної актуалізації НБУ вільних членів і коефіцієнтів логістичних моделей;

- невідповідність окремих назв показників алгоритмам їх розрахунку;

- відсутність у частини показників зв'язку з критеріями, які впливають на дефолт боржника, наприклад:

- ✓ якщо наявні запаси підприємства поділити на собівартість реалізованої продукції, то одержаний показник буде свідчити не про період їх повного обороту (днів), а про фактичну величину залишку, який необхідний для створення 1 грн вартості реалізованої продукції в оцінці виробничої собівартості. Чим менша величина цього показника, тим краща організація бізнесу;

- ✓ період повного обороту кредиторської заборгованості безпосередньо залежить від чистого доходу як джерела її погашення, а не від обсягу реалізованої продукції в оцінці виробничої собівартості. При цьому алгоритм розрахунку – це відношення чистого доходу від суми кредиторської заборгованості;

- ✓ спроможність обслуговування бізнесом боргу може характеризуватися відношенням чистого доходу до поточних зобов'язань, а не навпаки, та з урахуванням довгострокових зобов'язань, які не погашаються в поточному періоді.

- включення до складу платіжних активів і платіжних зобов'язань об'єктів, які не відповідають їх вимогам.

Розроблені регресійні моделі для оцінювання кредитоспроможності підприємств характеризуються моментними минулими індикаторами, які є не тільки неточними, але і потребують постійного коригування при зміні характеристики суб'єктів зобов'язань.

Наведений вище перелік проблем, з якими стикаються банківські установи під час оцінювання ймовірності дефолту боржника, не є вичерпним і може бути доповнений за результатом дослідження інших логістичних моделей, які наявні в положенні [27].

Таким чином, на сьогодні на теоретичному і практичному рівні не вирішеною проблемою залишається формування системи показників задля оцінювання стану і стійкості кредитоспроможності підприємств у відносинах з суб'єктами зобов'язань і, зокрема, з банківськими установами.

Забезпечення такої оцінки можливо за комплексними показниками, які відображають структурні характеристики активів, власного капіталу, зобов'язань, результатів господарювання та їх інвестиційно-інвестиційного використання для розвитку бізнесу.

Здійснюючи оцінювання кредитоспроможності підприємства відносно його суб'єктів зобов'язань, насамперед необхідно звернути увагу на можливість забезпечення її стійкості в динаміці на термін використання кредиторської заборгованості для формування активів. З позиції розуміння стійкості К. Фольке [38] – стійкість кредитоспроможності підприємства – це його здатність поглинати відхилення у економічному розвитку та реорганізовуватися, вистояти і продовжувати розвиватися під час змін, щоб зберегти ті самі функції, структуру та зворотній зв'язок, а, отже, ідентичність.

Ймовірність дефолту боржників (суб'єктів кредиторської заборгованості) як стійкість їх кредитоспроможності доцільно визначати умовами, які характеризуються розвитком показників бізнесу на основі інтеграції індикаторів його ліквідності активів, платоспроможності, рівня довгострокового забезпечення самодостатності, стійкості господарської діяльності та результатів використання економічного потенціалу.

При оцінюванні кредитоспроможності важлива роль, насамперед, належить показникам умовно-постійного (довгострокового) забезпечення самодостатності бізнесу власним капіталом. Для оцінювання кредитоспроможності розраховують наступні показники:

$$KB3 = ВКП : НАП; КДС = (ВКП + ДЗП) : НАП;$$

$$КДП = (ВКП + ДЗП) : (НАП + ПОА),$$

де KB3, КДС, КДП – коефіцієнти, відповідно, власного абсолютного забезпечення бізнесу, стійкого довгострокового забезпечення бізнесу, постійного довгострокового забезпечення бізнесу; ВКП – власний капітал підприємства; НАП – необоротні активи підприємства; ДЗП – довгострокові зобов'язання підприємства, які не підлягають поверненню в оціночному періоді; ПОА – постійні оборотні активи в обсязі їх нормативного мінімуму, що забезпечує безперебійну господарську діяльність щодо технологічного процесу та збуту.

Значення цих показників повинно бути більше за 1,0 і, відповідно, зростати в динаміці. У такому разі підприємство можна вважати потенційно кредитоспроможним. При цьому, необоротні активи і нормативна (постійна) величина оборотних активів покривається за рахунок найбільш надійних власних джерел і дострокових зобов'язань, які мають постійний характер.

Комплексним показником оцінювання кредитоспроможності підприємства може бути коефіцієнт рівня його стійкого розвитку:

$$КСР = (РПП : ВКП) = (РПП : ЧПП) \times (ЧПП : ЧДП) \times (ЧДП : СКП) \times \\ \times (СКП : ВКП) = КРП \times РДП \times ВВК \times СВК,$$

де КСР - коефіцієнт рівня стійкого розвитку підприємства; РПП – реінвестований прибуток та інші власні кошти підприємства; ВКП – власний капітал підприємства; ЧПП – чистий прибуток та прирівняні до нього доходи підприємства; ЧДП – чистий дохід підприємства; СКП – статутний капітал підприємства; КРП – коефіцієнт реінвестування прибутку в розвиток бізнесу; РДП – прибутковість доходу підприємства; ВВК – віддача вкладеного капіталу; СВК – рівень стійкості власного капіталу.

Формування стійкої кредитоспроможності підприємства є складним динамічним процесом, орієнтованим на використання його економічного потенціалу і на максимальну взаємодію із зовнішнім середовищем.

Тому, очевидно, що в основі аналізу кредитоспроможності підприємства

повинні лежати співвідношення темпів зміни показників наявності активів, їх окремих елементів та результативних ознак господарювання [36]. Процеси і явища, які формують кредитоспроможність підприємства та дають можливість оцінити її стан, можливо визначати такою системою показників як середньорічна вартість: активів (СВА), необоротних активів (СВН) та власного капіталу (СВК), а також інтервальними річними показниками чистого доходу (ЧДП), доданої вартості (ДВП), чистого прибутку (ЧПП) і створеного чистого прибутку, інвестованого у розвиток бізнесу (ІЧП). Про поліпшення кредитоспроможності може свідчити наступна пропорція:

$$100\% < \text{СВА} < \text{СВН} < \text{СВК} < \text{ЧДП} < \text{ДВП} < \text{ЧПП} < \text{ІЧП}.$$

Складові показники нерівності є динамічними індексами, які характеризують інтенсивність їх розвитку. Для їх розрахунку базою порівняння поточного значення показника є одне із попередніх його значень.

Наприклад, $\text{СВА} = (\text{СВАП} : \text{СВАБ}) \times 100$, де СВА – темп зростання середньорічної вартості активів за поточний (звітний) рік; СВАП – середньорічна вартість активів у поточному (звітному) році; СВАБ – середньорічна вартість активів у базисному (минулому) році.

Перша нерівність ($100\% < \text{СВА}$) показує, що підприємство нарощує вкладення активів за рахунок власних і залучених джерел з метою збільшення обсягів господарської діяльності та нарощення потенціалу.

Друга нерівність ($\text{СВА} < \text{СВН}$) характеризує інноваційне оновлення технічної бази господарської діяльності як найважливішого фактору господарювання.

Третя нерівність ($\text{СВН} < \text{СВК}$) формує оптимальну структуру концентрації зобов'язань, яка вважається одним з основних індикаторів стійкості кредитоспроможності.

Четверта нерівність ($\text{СВК} < \text{ЧДП}$) свідчить про те, що обсяги господарювання зростають швидше, ніж формування власного капіталу, а це забезпечується підвищенням інтенсивності використання залучених ресурсів на основі зобов'язань.

П'ята нерівність ($\text{ЧДП} < \text{ДВП}$) забезпечує ефективне формування доходів для потреб всіх учасників господарської діяльності і свідчить про зменшення споживання виробничих запасів, робіт, послуг на одиницю створеного чистого доходу.

Шоста нерівність ($\text{ДВП} < \text{ЧПП}$) означає, що у підприємства в структурі доданої вартості більшими темпами відбувається накопичення власного капіталу як основного фактора забезпечення самодостатньої кредитоспроможності у порівнянні із зобов'язаннями.

Сьома нерівність ($\text{ЧПП} < \text{ІЧП}$) свідчить, що темпи інвестування чистого прибутку у розвиток бізнесу на підприємстві більші ніж його створення у процесі господарської діяльності.

Запропонований підхід оцінювання стійкості кредитоспроможності дає змогу банківським установам проводити більш зважену та збалансовану кредитну політику, організовувати управлінський облік боржників за класами ризиків та виробляти чітку систему заходів щодо моніторингу ймовірності дефолту клієнтів.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Ризики залучення зобов'язань для формування активів несуть як значну вигоду, так і небезпеку для бізнесу в контексті забезпечення та збереження його економічної стійкості. Водночас, кредитні ризики в контексті кредитних операцій серед усіх банківських ризиків несуть найбільшу небезпеку банківській системі, створюючи умови для формування непрацюючих кредитів та втрати доходів.

Бізнес і його суб'єкти зобов'язань, які приймають участь у формуванні активів через кредиторську заборгованість, виконують функцію інвестування ресурсів та очікують від цих відносин прибутковий результат господарювання. Тому впровадження ефективних методів оцінювання і управління зобов'язаннями та попередження ризиків у відносинах бізнесу з його суб'єктами кредиторської заборгованості має стати пріоритетним напрямом щодо забезпечення прибуткового господарювання як одержувачів ресурсів, так і їх інвесторів.

Перспективи подальших досліджень полягають у розробці сценаріїв оцінювання кредитоспроможності підприємства за показниками його господарської діяльності суб'єктами зобов'язань.

Література

1. Боярко І. М. Комплексна експрес-методика оцінки кредитоспроможності підприємств з урахуванням приналежності до виду економічної діяльності. *Актуальні проблеми економіки*. 2010. № 7. С. 206 – 214.
2. Вдовенко Л. О. Економічна сутність та значення кредитоспроможності підприємств. *Облік і фінанси*. 2012. № 1. С. 108 – 110.
3. Гнилицька Л. В. Дієвість аналітичних моделей оцінювання кредитоспроможності суб'єктів господарювання в умовах фінансово-економічної кризи. *Сучасний стан та перспективи розвитку обліку, аналізу, аудиту, звітності і оподаткування в умовах євроінтеграції: тези доповідей II Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, 16 квітня 2020 р.* Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2020. С. 219 – 221.
4. Гуськова В. Г., Бідюк П. І. Оцінювання кредитоспроможності позичальників кредитів методами інтелектуального аналізу даних. *Системні дослідження та інформаційні технології*. 2019. № 2. С. 31–48.
5. Дубіна Ю. Б. Існуючі методи оцінки кредитоспроможності позичальника. URL: http://www.rusnauka.com/16_ADEN_2010/Economics/68512.doc.htm (дата звернення: 14.08.2023)
6. Єлісєєва О., Тарлопов І. Методологічні аспекти оцінювання кредитоспроможності підприємств. *Актуальні аспекти розвитку суб'єктів підприємництва в умовах глобальної економіки* : монографія / за заг. ред. Т. Гринько. Дніпро : Видавець Біла К. О., 2021. С. 277 – 285.
7. Ігнатенко Т. В. Рейтингова оцінка як засіб визначення ефективності результатів фінансово-господарської діяльності сегментів. *Вісник соціально-економічних досліджень*. 2014. Вип.1(52). С. 197 – 200.

8. Кіндрацька Г. Оцінювання платоспроможності українських підприємств: проблемні аспекти типових методик. *Економічний часопис Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*. 2019. №. 3. С. 133 – 143.
9. Ковальчук Н. О., Паскар М. О. Удосконалення методик оцінки рівня кредитоспроможності вітчизняних підприємств. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2015. № 11. С. 91 – 94.
10. Коцера Н. В. Інформаційне забезпечення аудиту фінансової стійкості та платоспроможності підприємства. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2019. Вип. 27. № Ч . 1. С. 78 – 83.
11. Кравченко, В. Г., Кравченко, Т. В. Оцінювання кредитоспроможності позичальників комерційного банку. *Економічний простір*. 2021. № 167. С. 125 – 133.
12. Крутова А. С., Кашена Н. Б. Теоретико-методичні аспекти аналізу кредитоспроможності підприємства. *Проблеми економіки*. 2017. №1. С. 211 – 216.
13. Кужелєв М. О., Житар М. О. Формування механізму управління кредитоспроможністю підприємства в умовах інноваційного розвитку економіки України. *Науковий вісник Національного університету державної податкової служби України (економіка, право)*. 2015. Вип. 2 (69). С. 57 – 62.
14. Лисяк Л. В., Ковіня М. М., Байрамов М. О. Оцінка кредитоспроможності суб'єкта господарювання кредитними установами: теоретичні та практичні аспекти. *Sciences of Europe*. 2021. № 62. С. 24 – 32.
15. Майборода І. С. Оцінка кредитоспроможності сільськогосподарських підприємств : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.08. Київ, 2012. 19 с.
16. Малій О. Г. Використання багатофакторного дискримінантного аналізу в процесі оцінювання кредитоспроможності. *Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка*. 2017. Вип. 185. С. 259 – 268.
17. Мельник К.В. Проблемні аспекти оцінки кредитоспроможності позичальників. *Економіка та суспільство*. 2016. Вип. 3. С. 433 – 438.

18. Методика аналізу фінансово-господарської діяльності підприємств державного сектору економіки: наказ МФУ від 14.02.2006 р. № 170. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0332-06#Text> (дата звернення: 14.08.2023).

19. Методика інтегральної оцінки інвестиційної привабливості підприємств та організацій: наказ Агентства з питань запобігання банкрутству підприємств та організацій України від 23.02.1998 р. № 22. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0214-98#Text> (дата звернення: 14.08.2023).

20. Методичні рекомендації з аналізу і оцінки фінансового стану підприємств: Центральна спілка споживчих товариств України від 28 лип. 2006 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0006626-06#Text> (дата звернення: 14.08.2023).

21. Методичні рекомендації щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства: Наказ Міністерства економіки України від 09.01.2006 р. № 14 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0014665-06#Text> (дата звернення: 14.08.2023).

22. Методичні рекомендації щодо проведення аналізу фінансового стану підприємства-боржника при отриманні відстрочок (розстрочок): лист ДПАУ від 15.06.1998 р. № 7141/10/20-0017. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v7141225-98#Text> (дата звернення: 14.08.2023).

23. Мороз Ю.Ю., Панічук О.В. Формування платіжних активів при оцінюванні кредитоспроможності підприємства: визнання та обліково-аналітичний аспект. *Інвестиції: практика та досвід*. 2023. № 7. С. 23 – 31.

24. Оцінка кредитоспроможності та інвестиційної привабливості суб'єктів господарювання: монографія / А. О. Єпіфанов, Н. А. Дехтяр, Т. М. Мельник, І. О. Школьник та ін.; за ред. д.е.н. А. О. Єпіфанова. Суми: УАБС НБУ, 2007. 286 с.

25. Панченко О. М. Оцінка кредитоспроможності в системі внутрішнього контролю підприємства. *Ефективна економіка*. 2018. № 11. С. 1 – 7.

26. Положення про порядок здійснення аналізу фінансового стану підприємств, що підлягають приватизації: наказ МФУ та Фонду держмайна України від 26.01.2001 р. № 49/121. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0121-01#Text> (дата звернення: 14.08.2023).

27. Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями: постанова Правління НБУ від 30.06.2016 р. № 351. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0351500-16#Text> (дата звернення: 14.08.2023).

28. Положення про порядок формування і використання резерву для відшкодування можливих втрат за позиками комерційних банків: постанова Правління НБУ від 29.09.1997 р. № 323. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0471500-97#Text> (дата звернення: 14.08.2023).

29. Положення про порядок формування та використання банками України резервів для відшкодування можливих втрат за активними банківськими операціями: постанова Правління НБУ від 25.01.2012 р. № 23. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0231-12#Text> (дата звернення: 14.08.2023).

30. Положення про порядок формування та використання резерву для відшкодування можливих втрат за кредитними операціями банків: постанова Правління НБУ від 06.07.2000 р. № 279. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0474-00#Text> (дата звернення: 14.08.2023).

31. Порядок проведення оцінки фінансового стану потенційного бенефіціара інвестиційного проекту, реалізація якого передбачається на умовах фінансової самоокупності, а також визначення виду забезпечення для обслуговування та погашення позики, наданої за рахунок коштів міжнародних фінансових організацій, обслуговування якої здійснюватиметься за рахунок коштів бенефіціара: наказ МФУ від 14.07.2016 р. № 616. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1095-16#Text> (дата звернення: 14.08.2023).

32. Порядок проведення митними органами оцінки (повторної оцінки) відповідності підприємства критеріям та/або умовам надання авторизації: постанова КМУ від 27.09.2022 р. № 1092. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1092-2022-%D0%BF#Text> (дата звернення: 14.08.2023).

33. Резнікова О. О. Національна стійкість в умовах мінливого безпекового середовища : монографія. Київ : НІСД, 2022. 456 с.

34. Соколова Л. В., Соколов О. Є., Тімошева А. О. Аналіз науково-практичного інструментарію оцінювання кредитоспроможності підприємств. *Траєкторія науки*. 2016. № 4(9). С. 46 – 56.

35. Федоришина Л. І. Удосконалення методичних підходів до оцінки кредитоспроможності позичальника комерційного банку. *Агросвіт*. 2018. № 11. С. 39 – 42.

36. Цал-Цалко Ю. С., Мороз Ю. Ю., Суліменко Л. А. Фінансовий аналіз: підручник. Житомир: Рута, 2012. 608 с.

37. Юринець З. В., Юринець Р. В., Кунанець Н. Е., Мицишин І. Р. Регресійна модель оцінювання платоспроможності клієнта та банківських ризиків у процесі кредитування. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*. 2019. Вип. 4(138). С. 69-73.

38. Folke C. Resilience (Republished). *Ecology and Society*. 2016. Vol. 21. Issue 4. Art. 44. URL: <http://www.ecologyandsociety.org/vol21/iss4/art44/> (дата звернення: 14.08.2023).

References

1. Boyarko, I. M. (2010), “A comprehensive express methodology for assessing the creditworthiness of enterprises, taking into account their economic activity”, *Aktual'ni problemy ekonomiky*, vol. 7, pp. 206 – 214.

2. Vdovenko, L. O. (2012), “The economic essence and importance of enterprise creditworthiness”, *Oblik i finansy*, vol. 1, pp. 108 – 110.

3. Gnylytska, L. V. (2020), “Efficiency of analytical models for assessing the creditworthiness of business entities in the context of the financial and economic crisis”, *Suchasnyj stan ta perspektyvy rozvytku obliku, analizu, audytu, zvitnosti i opodatkuvannia v umovakh ievrointehratsii, II Mizhnarodna naukovo-praktychna internet-konferentsiia* [The current state and prospects of development of accounting, analysis, audit, reporting and taxation in the context of European integration, II International Scientific and Practical Internet Conference], Uzhhorod, Ukraine, pp. 219 – 221.

4. Guskova, V. G. and Bidyuk P. I. (2019), “Assessment of creditworthiness of loan borrowers by methods of data mining”, *Systemni doslidzhennia ta informatsijni tekhnolohii*, vol. 2, pp. 31 – 48.

5. Dubina, Yu. B. “Existing methods of assessing the borrower's creditworthiness”, available at: http://www.rusnauka.com/16_ADEN_2010/Economics/68512.doc.htm, (Accessed 14 August 2023).

6. Yelisieieva, O. and Tarlopov, I. (2021), “Methodological aspects of assessing the creditworthiness of enterprises”, *Aktual'ni aspekty rozvytku sub'iektiv pidpriemnytstva v umovakh hlobal'noi ekonomiky* [Actual aspects of the development of business entities in the global economy], Vydavets' Bila K. O., Dnipro, Ukraine, pp. 277 – 285.

7. Ihnatenko, T. V. (2014), “Rating assessment as a means of determining the effectiveness of the results of financial and economic activity of segments”, *Visnyk sotsial'no-ekonomichnykh doslidzhen'*, vol. 1 (52), pp. 197 – 200.

8. Kindratska, G. (2019), “Assessment of solvency of Ukrainian enterprises: problematic aspects of standard methods”, *Ekonomichnyj chasopys Shkhidnoievropejs'koho natsional'noho universytetu imeni Lesi Ukrainky*, vol. 3, pp. 133 – 143.

9. Kovalchuk, N.O. and Paskar, M.O. (2015), “Improvement of methods for assessing the level of creditworthiness of domestic enterprises”, *Naukovyj visnyk Khersons'koho derzhavnoho universytetu*, vol. 11, pp. 91 – 94.

10. Kotseruba, N. V. (2019), "Information support of the audit of financial stability and solvency of the enterprise", *Naukovyj visnyk Uzhhorods'koho natsional'noho universytetu*, vol. 27, pp. 78 – 83.
11. Kravchenko, V.G. and Kravchenko, T.V. (2021), "Assessing the creditworthiness of commercial bank borrowers", *Ekonomichnyj prostir*, vol. 167, pp. 125 – 133.
12. Krutova, A.S. and Kashchena, N.B. (2017), "Theoretical and methodological aspects of analysing the creditworthiness of an enterprise", *Problemy ekonomiky*, vol. 1, pp. 211 – 216.
13. Kuzhelev, M. O. and Zhytar, M. O. (2015), "Formation of the mechanism of enterprise creditworthiness management in the conditions of innovative development of the Ukrainian economy", *Naukovyj visnyk Natsional'noho universytetu derzhavnoi podatkovoï sluzhby Ukrainy (ekonomika, pravo)*, vol. 2(69), pp. 57 – 62.
14. Lysiak, L.V., Kovinya M.M. and Bayramov M.O. (2021), "Assessment of creditworthiness of a business entity by credit institutions: theoretical and practical aspects", *Sciences of Europe*, vol. 62, pp. 24 – 32.
15. Mayboroda, I. S. (2012), "Assessment of the creditworthiness of agricultural enterprises", Ph.D. Thesis, Money, finance and credit, Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman, Kyiv, Ukraine.
16. Maliy O. G. (2017), "The use of multifactor discriminant analysis in the process of creditworthiness assessment", *Visnyk Kharkivs'koho natsional'noho tekhnichnoho universytetu sil's'koho hospodarstva imeni Petra Vasylenka*, vol. 185, pp. 259 – 268.
17. Melnyk K.V. (2016), "Problematic aspects of assessing the creditworthiness of borrowers", *Ekonomika ta suspil'stvo*, vol. 3, pp. 433 – 438.
18. Ministry of Finance of Ukraine (2006), Order "Methodology for analysing the financial and economic activities of public sector enterprises", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0332-06#Text> (Accessed 14 August 2023).

19. Agency for Prevention of Bankruptcy of Enterprises and Organisations of Ukraine (1998), Order “Methodology of integral assessment of investment attractiveness of enterprises and organisations”, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0214-98#Text> (Accessed 14 August 2023).

20. Central Union of Consumer Societies of Ukraine (2006), “Methodological recommendations for analysing and assessing the financial condition of enterprises”, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0006626-06#Text> (Accessed 14 August 2023).

21. Ministry of Economy of Ukraine (2006), Order “Methodological recommendations for detecting signs of insolvency of an enterprise and signs of actions to conceal bankruptcy, fictitious bankruptcy or bringing to bankruptcy”, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0014665-06#Text> (Accessed 14 August 2023).

22. State Tax Administration of Ukraine (1998), Letter “Methodological recommendations on analysing the financial condition of a debtor company when receiving deferrals (instalments)”, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v7141225-98#Text> (Accessed 14 August 2023).

23. Moroz, Y.Y. and Panichuk, O.V. (2023), “Formation of payment assets in assessing the creditworthiness of an enterprise: recognition and accounting and analytical aspect”, *Investytsii: praktyka ta dosvid*, vol. 7, pp. 23 – 31.

24. Epifanov, A.A., Dekhtyar, N.A. and Melnyk, T.M. (2007), *Otsinka kredytopromozhnosti ta investytsijnoi pryvablyvosti sub'ektiv hospodariuvannia* [Assessment of creditworthiness and investment attractiveness of business entities], UABS NBU, Sumy, Ukraine.

25. Panchenko, O. M. (2018), “Assessment of creditworthiness in the system of internal control of the enterprise”, *Efektivna ekonomika*, vol. 11, pp. 1 – 7.

26. Ministry of Finance and the State Property Fund of Ukraine (2001), Order “Regulation on the Procedure for Analysing the Financial Condition of Enterprises Subject to Privatisation”, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0121-01#Text> (Accessed 14 August 2023).

27. Board of the National Bank of Ukraine (2016), Resolution “Regulation on Determination of the Amount of Credit Risk for Active Banking Operations by Banks of Ukraine”, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0351500-16#Text> (Accessed 14 August 2023).

28. Board of the National Bank of Ukraine (1997), Resolution “ Regulation on the Procedure for Formation and Use of Provision for Possible Losses on Loans from Commercial Banks”, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0471500-97#Text> (Accessed 14 August 2023).

29. Board of the National Bank of Ukraine (2012), Resolution “ Regulation on the Procedure for the Formation and Use of Provisions by Ukrainian Banks for Compensation of Possible Losses on Active Banking Operations”, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0231-12#Text> (Accessed 14 August 2023).

30. Board of the National Bank of Ukraine (2000), Resolution “ Regulation on the Procedure for Formation and Use of Provision for Possible Losses on Credit Transactions of Banks”, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0474-00#Text> (Accessed 14 August 2023).

31. Ministry of Finance of Ukraine (2016), Resolution “ Procedure for Assessing the Financial Condition of a Potential Beneficiary of an Investment Project to be Implemented on a Financially Self-Sufficient Basis, as well as Determining the Type of Collateral for Servicing and Repayment of a Loan Provided by International Financial Institutions, which will be Serviced at the Expense of the Beneficiary”, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1095-16#Text> (Accessed 14 August 2023).

32. Cabinet of Ministers of Ukraine (2022), Resolution “Procedure for customs authorities to assess (reassess) the compliance of an enterprise with the criteria and/or conditions for granting authorisation”, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1092-2022-%D0%BF#Text> (Accessed 14 August 2023).

33. Reznikova, O. O. (2022), *Natsional'na stijkist' v umovakh minlyvoho bezpekovoho seredovyscha*, [National Resilience in a Changing Security Environment], NISS, Kyiv, Ukraine.
34. Sokolova, L.V., Sokolov, O.E. and Timosheva, A.O. (2018), “Analysis of scientific and practical tools for assessing the creditworthiness of enterprises”, *Traiektoriia nauky*, vol. 4(9), pp. 46 – 56.
35. Fedorishchina, L.I. (2018), “ Improving methodological approaches to assessing the creditworthiness of a commercial bank borrower”, *Ahrosvit*, vol. 11, pp. 39 – 42.
36. Tsal-Tsalko Y.S., Moroz Y.Y. and Sulimenko L.A. (2012), *Finansovyy analiz*, [Financial analysis], Ruta, Zhytomyr, Ukraine.
37. Yurynets, Z.V., Yurynets, R.V., Kunanets, N.E. and Myshchyshyn, I.R. (2019), “Regression model for assessing customer solvency and bank risks in the lending process”, *Sotsial'no-ekonomichni problemy suchasnoho periodu Ukrainy*, vol. 4 (138), pp. 69 – 73.
38. Folke, C. (2016), “Resilience (Republished) ”, *Ecology and Society*, Vol. 21. Issue 4. Art. 44, available at: <http://www.ecologyandsociety.org/vol21/iss4/art44/> (Accessed 14 August 2023).

Стаття надійшла до редакції 15.08.2023 р.